

LUULTUA PAREMPI

Suomalaiset hahmottavat tuloerot todellista jyrkemmiksi ja vähättelevät omia tulojaan

Suomalaiset hahmottavat yhteiskunnan tulonjaon eriarvoisemmaksi kuin se todellisuudessa on. Kansa aliarvioi keskituloisten määrän sekä yliarvioi pieni- ja suurituloisten osuudet, selviää EVAn Arvo- ja asennetutkimuksesta.

Myös oman aseman arviointi tulonjaossa on suomalaisille vaikeaa. Etenkin keskituloiset näyttävät määrittelevän itsensä todellista pienituloisemmiksi. Lisäksi juuri kukaan ei kyse-lyssä tunnustautunut suurituloiseksi.

Todellista synkemmät näkemykset tulonjaosta voivat herättää turhaa tyytymättömyyttä ja avata tien tuloeropopulismille. Lähes joka toinen (48 %) suomalainen allekirjoittaa väitteen, jonka mukaan nykyään puhetta yhteiskunnan eriarvoisuudesta lietsotaan, mikä luo politiikkaan tarpeettomia jakolinjoja ja jännitteitä.

- ◆ Suomalaiset arvioivat alakanttiin keskiluokan koon. Keskiluokkaan uskotaan kuuluvan noin 50 prosenttia suomalaisista, kun siihen tilastojen mukaan kuuluu 68 prosenttia suomalaisista.
- ◆ Pieni- ja suurituloisia taas uskotaan olevan enemmän kuin heitä tilastojen mukaan on. Kummankin tuloryhmän kohdalla arviointivirhe on noin 8 prosenttiyksikköä.
- ◆ Peräti 25 prosenttia suomalaisista uskoo itse kuuluvansa pienituloisten ryhmään, vaikka tilastojen mukaan ryhmään kuuluu vain 13 prosenttia suomalaisista.

Suomalaisten käsitykset tulojen yhteiskunnallisesta jakautumisesta eivät vastaa todellista tulojakoa. Kansalaiset olettavat, että tuloerot ovat suuremmat kuin mitä ne todellisuudessa ovat.

Tulos selviää EVAn vuoden 2018 Arvo- ja asennetutkimuksesta, jossa vastaajia pyydettiin valitsemaan viidestä yhteiskunnan tulojakoa kuvaavasta kuviosta parhaiten nykytilaa kuvaava vaihtoehto (ks. tarkemmin artikkeli *Näin kysely tehtiin* seuraavalla sivulla).

Kyselyyn vastanneiden valinnoista koottu arvio yhteiskunnan tulojakaumasta poikkeaa selvästi todellisesta tulojakaumasta (kuvio 1). Todellinen

jakauma on piirretty OECD:n käyttämän luokittelun sekä Tilastokeskuksen tulojaon kokonaistilaston vuoden 2016 tietojen pohjalta¹.

Keskiluokka arvioidaan kooltaan huomattavasti pienemmäksi kuin mitä se todellisuudessa on. Kyselyyn vastanneet arvioivat, että keskiluokkaan kuuluu noin 50 prosenttia väestöstä, kun todellisuudessa keskiluokkaan kuuluu OECD:n ja Tilastokeskuksen tietojen perusteella noin 68 prosenttia suomalaisista.

Tuntuvimmin suomalaiset aliarvioivat alemman keskiluokkaan kuuluvien määrän. Todellisuudessa tähän ryhmään kuuluu jopa 33 prosenttia kansasta, mutta kyselyssä ryhmän uskotaan olevan puolta pienempi.

Tuntuvimmin suomalaiset aliarvioivat alemman keskiluokkaan kuuluvien määrän. Todellisuudessa tähän ryhmään kuuluu jopa 33 prosenttia kansasta, mutta kyselyssä ryhmän uskotaan olevan puolta pienempi.

Lisäksi suomalaiset uskovat, että sekä pieni- että suurituloisia on maassamme enemmän kuin heitä todellisuudessa on. Nämä tulojakauman päät, keskituloisista ylös- ja alaspäin sijoittuvien ryhmien osuudet, arvioidaan noin kahdeksan prosenttiyksikköä suuremmiksi kuin ne todellisuudessa ovat.

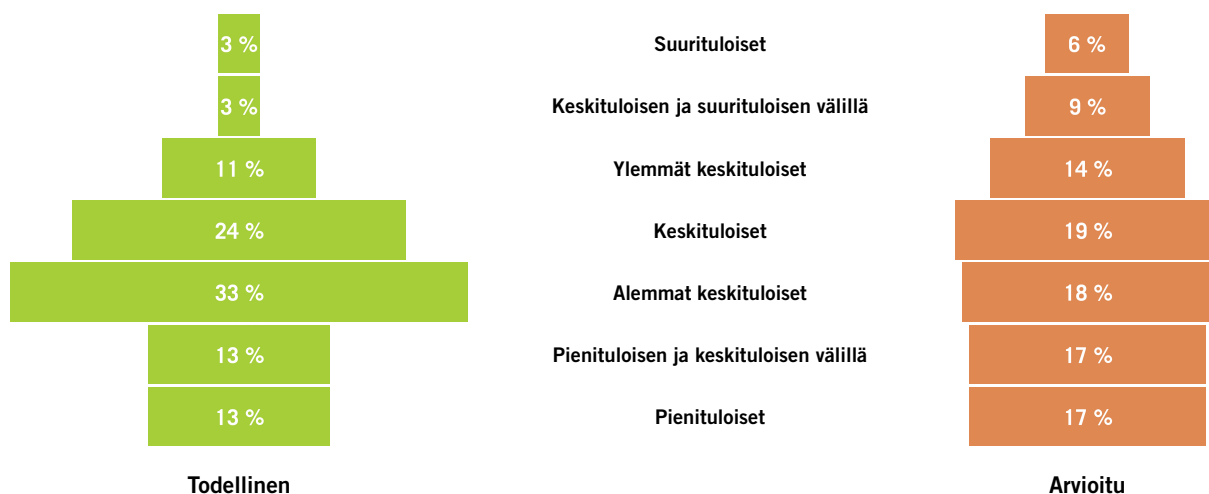
Kansalaisten tulojakauma-arviolle voidaan laskea myös hypoteettinen Gini-kerroin. Sen arvoksi saadaan 33, mikä on 8 yksikköä enemmän kuin todellisen tulojaon Gini-kerroin 25. Suomalaisten mielestä Suomi on tulojaoltaan kuin Viro tai Italia. Näiden Gini-kertoimet olivat 32,7 ja 33,1 vuonna 2016.

Nämä EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset ovat käytännössä samat yhdeksän vuotta sitten tehdyssä kansainvälisen ISSP-tutkimuksen eriarvoisuutta koskevassa kyselyssä². EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa vastaajia pyydettiin arvioimaan yhteiskunnan tulojakoa samalla tavalla kuin ISSP-tutkimuksessa. Myös vuoden 2009 ISSP-tutkimuksen tuloksista myöhemmissä analyyseissä piirretty kuvio arvioidusta tulojaosta on muodoltaan samanlainen kuin tässä tutkimuksessa saatu³.

Oma tuloluokka arvioidaan alakanttiin

Kansalaiset näyttäisivät arvioivan oman asemansa tulojaossa alakanttiin (kuvio 2). Arvo- ja asennetutkimuksessa vastaajia pyydettiin ilmoittamaan oma tuloluokkansa seitsemän vaihtoehdon joukosta.

KUVIO 1 Todellinen tulojakauma ja arvioitu tulojakauma

Todellisen jakauman prosenttiosuudet on laskettu Tilastokeskuksen tulojaon kokonaistilaston tiedoista.

Arvioidun jakauman prosenttiosuudet on johdettu vastaajien viiden eri kuviovaihtoehdon välillä tekemistä valinnoista.

NÄIN KYSELY TEHTIIN

EVAn vuoden 2018 Arvo- ja asennetutkimuksessa selvitettiin kansalaisten käsityksiä yhteiskunnan tulonjaosta kahdella kysymyksellä.

Ensimmäinen kysymys oli sama, joka on esitetty Suomessakin vuonna 2009 toteutetussa maailmanlaajuisen ISSP-tutkimusohjelman eriarvoisuutta koskeneessa tutkimuksessa.⁴ Kysymyksessä vastaajille esitettiin alla olevat viisi kuviota, jotka kuvaavat yhteiskuntia, joissa vallitsee erilainen tulonjako.

Kaksiosaisen kysymyksen ensimmäisessä osassa kysyttiin, mikä kuvio vastaajan mielestä vastaa eniten nykyistä tilannetta Suomessa. Kuvion A valitsi 6 prosenttia vastaajista ja kuvion B 21 prosenttia. Kuviot C ja D vastasivat kumpikin noin kolmanneksen (36 % ja 34 %) näkemystä. Vain yksi prosentti valitsi kuvion E.

Toisessa osassa kysyttiin, mikä kuvio vastaa eniten sitä, millainen tilanteen Suomessa pitäisi olla. Enemmistön valinta oli kuvio D (64 %) perässään kuvio E (25 %). Kuvion A valitsi pyöreät nolla prosenttia ja vain harva valitsi kuvion B (2 %) tai C (6 %).

Tulosten havainnollistamiseksi kullekin viidelle kuviolle laskettiin niiden pinta-alojen perusteella 7-luokaiset tulojakaumat, joiden avulla vastaajien valinnat voitiin yhdistellä yhdeksi kuvioksi. Saadun summakuvion muotoa voidaan vertailla Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilastosta lasketun todellisen tulojakauksen muotoon. Vastaavaa menetelmää on käytetty muun muassa saksalaisen IW Köln -instituutin tutkimuksissa.⁵

Toisessa kysymyksessä vastaajille esitettiin lista seitsemästä yhteiskunnallisesta tuloryhmästä pienimmästä suurimpaan ja kysyttiin, mihin hän katsoo itse kuuluvansa. Ryhmät olivat:

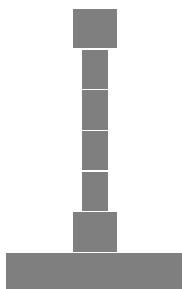
- suurituloiset,
- suurituloisen ja keskituloisen välillä olevat,
- ylemmät keskituloiset,
- keskituloiset,
- alemmat keskituloiset,
- keskituloisen ja pienituloisen välillä olevat sekä pienituloiset.

Jako seitsemään tuloluokkaan perustuu yleisesti käytettyihin pieni-, keski- ja suurituloisuuden määrittelyihin.⁶ Siksi saatuja vastauksia voidaan vertailla Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilastosta laskettuihin todellisiin tulojakauksiin.⁷ Kysymyksessä tuloryhmät esitettiin siis ilman tulorajoja, eikä tietoja ryhmien rakenteesta tai niiden välisistä etäisyyksistä annettu.

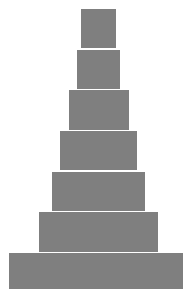
Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset perustuvat kaikkiaan 2 073 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 2.–15. tammikuuta.

Vastaajat edustavat koko maan aikuisväestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internetpaneelilla ja painotettu edustamaan väestöä sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on tehnyt Yhdyskuntatutkimus Oy, joka on laatinut myös tulosgraafikan.

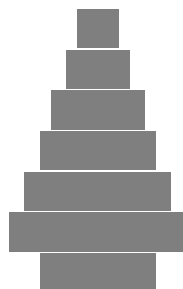
Tulokset ja niiden väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta internetistä osoitteessa www.eva.fi. EVAn aiempien, vuodesta 1984 lähtien tehtyjen tutkimusten kaikki tulokset löytyvät EVAn Arvo- ja asennetutkimusten tietokanta Arvopankista: www.eva.fi/arvopankki.

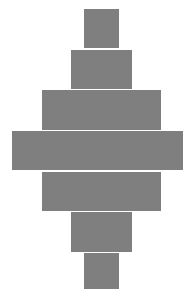
Kuvio A
Pieni eliitti huipulla, vähän ihmisiä keskellä ja suurin osa pohjalla.

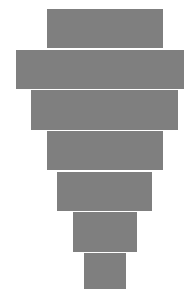
Kuvio B
Pieni eliitti huipulla, enemmän ihmisiä keskellä ja eniten pohjalla.

Kuvio C
Muutoin kuin Kuvio B, paitsi että alin kerros on pienempi.

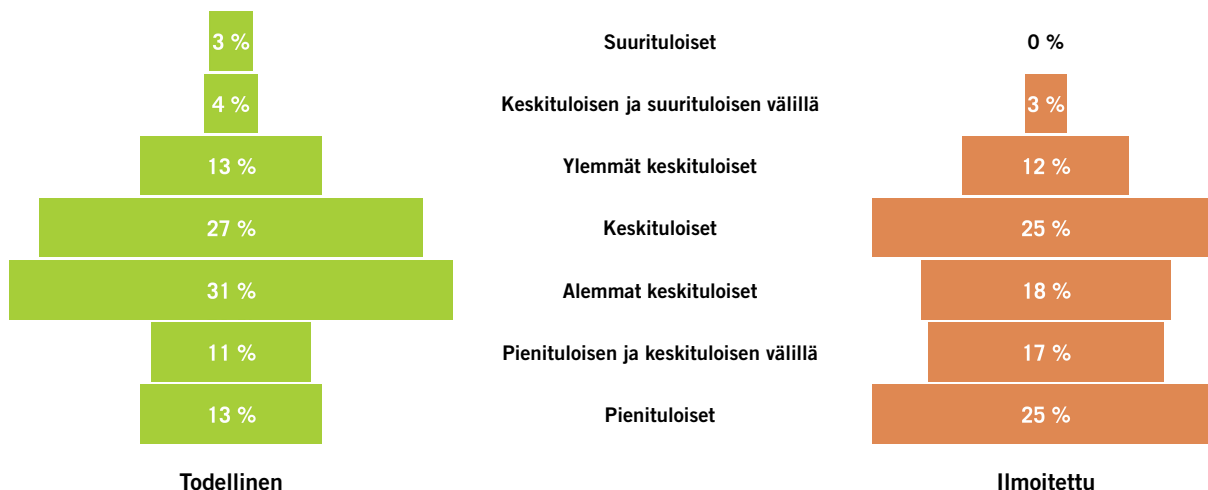

Kuvio D
Useimmat sijoittuvat keskivaiheille.

Kuvio E
Enemmistö ihmisistä lähellä huippua ja vain pieni vähemmistö pohjalla.

KUVIO 2 Todellinen tulojakauma ja oman aseman perusteella arvioidut, ilmoitetut tuloluokat (18–70-vuotias väestö)

Todellisen jakauman prosenttiosuudet on laskettu Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilaston tiedoista. Ilmoitetun jakauman prosenttiosuudet perustuvat tutkimukseen vastanneiden omiin arvioihin.

Peräti 25 prosenttia vastaajista arvelee kuuluvansa kaikkein pienituloisimpien ryhmään, vaikka tuloluokkaan todellisuudessa kuuluu vain 13 prosenttia suomalaisista. Myös toiseksi pienituloisimpien ryhmän palkki piirtyy leveähköksi. Yhteensä itsensä keskituloista pienempituloisiksi ilmoittavien osuus muodostuu kyselyssä noin 20 prosenttisyksikköä todellista suuremmaksi.

Alimpien tuloryhmien painottuminen vastauksissa selittyy sillä, että melko harva vastaaja lukee itsensä alemmat keskituloiset -ryhmään. Vastaajista 18 prosenttia katsoo kuuluvansa alempiin keskituloisiin, kun todellisuudessa tämä ryhmä on tuloluokista suurin 31 prosentin väestöosuudellaan.

Ylemmät keskituloiset ja keskituloiset valitsevat oman tuloluokkansa kaikkien tuloluokkien joukosta varsin hyvin. Tulojakauman yläpäässä tarkkuus heikkenee, sielläkin oma tuloluokka arvioidaan alakanttiin.

Keskituloisten yläpuoliset ryhmät jäävät kyselyssä yli puolet todellista pienemmiksi. Juuri kukaan ei kyselyssä arvioinut kuuluvansa suurituloisten ryhmään, johon todellisuudessa kuuluu kuitenkin 3 prosenttia väestöstä.

Tulokset kertovat siitä, että väestötason tulonjaon hahmottaminen ja arvioiminen on vaikea tehtävä. Yhtään sen helpompaa ei näytä olevan oman aseman hahmottaminen tulonjaon kokonaisuudessa.

Toiveissa vauraampi yhteiskunta

Vaikka suomalaisten käsitys tulonjaosta on todellisuutta synkempi, toiveissa siintää huomattavan vauras yhteiskunta, jossa suomalaisten enemmistö olisi tulojakauman puolivälin yläpuolella. Tästä kertovat vastaukset kysymykseen, millainen suomalaisen yhteiskunnan tulisi olla tulonjaon osalta (kuvio 3).

Suomalaiset haluaisivat kolmen korkeimman tuloluokan olevan yhteensä kooltaan yli 20 prosenttisyksikköä suuremmat kuin ne todellisuudessa ovat.

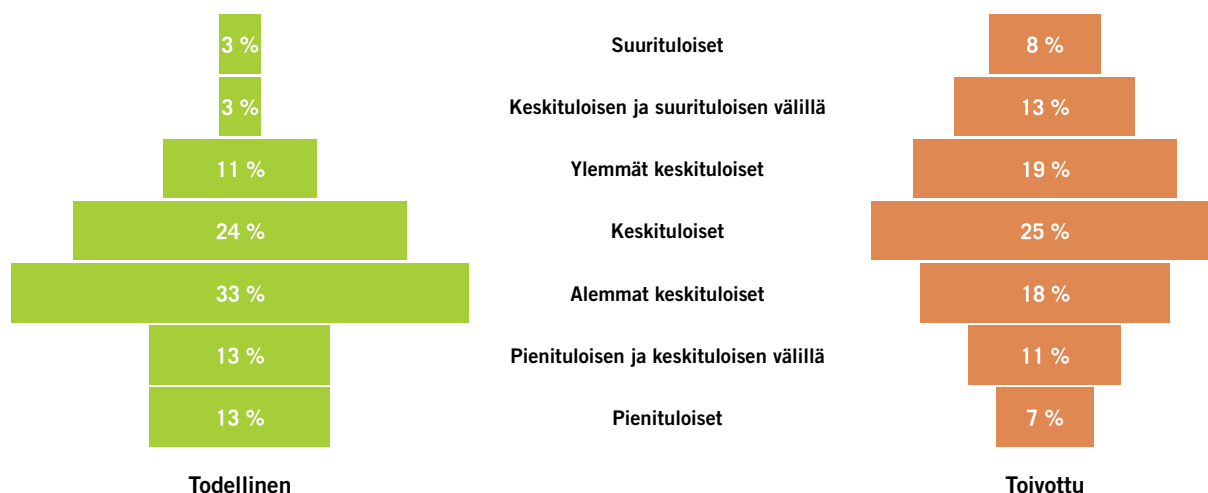
Lisäksi alempien keskituloisten ryhmästä suurimman osan tulisi kavuta ylempiin tuloryhmiin. Näin siksi, että myös kaksi pienituloisinta ryhmää olisivat merkittävästi nykyistä pienemmät.

Toivotun jakauman prosenttiosuudet on johdettu vastaajien viiden eri kuviovaihtoehdon välillä tekemistä valinnoista. Todellisen jakauman prosenttiosuudet on laskettu Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilaston tiedoista.

Mistä tiedämme, että toiveissa on nimenomaan vauraampi yhteiskunta, eikä vain tasa-arvoisempi yhteiskunta, jossa pienituloisia olisi mahdollisimman vähän ja mahdollisimman monella kohtuullisen hyvät tulot? Vastausjakaumathan eivät sinänsä anna osviittaa tulotasosta vaan ainoastaan tulojen jakautumisesta. Toivottuun jakaumaan voitaisiin – ainakin teoriassa – päästä vaikkapa negatiivisen talouskasvun kautta ja tasaamalla tuloja rajusti nykyistä enemmän.

Väestötason tulonjaon hahmottaminen on vaikeaa.

KUVIO 3 Todellinen tulojakauma ja toivottu tulojakauma

Todellisen jakauman prosenttiosuudet on laskettu Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilaston tiedoista. Toivotun jakauman prosenttiosuudet on johdettu vastaajien viiden eri kuviövaihtoehdon välillä tekemistä valinnoista.

Ensiksi, tuloerot olisivat suomalaisten toivomassa tulojakaumassa selvästi nykyistä todellista jakaumaa suuremmat. Toivotulle jakaumalle laskettu hypoteettinen Gini-kerroin on 30, eli viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin todellinen Gini-kerroin 25. Toivottu yhteiskunta ei siis välttämättä olisi tulonjaoltaan nykyistä tasa-arvoisempi.

Toiseksi, vain 29 prosenttia on sitä mieltä, että Suomessa pitäisi päästä tilanteeseen, jossa tuloja tasattaisiin nykyistä paljon voimakkaammin ja kaikkien käytettävissä olevat tulot olisivat osapuulleen samat (kuvio 4 seuraavalla aukeamalla).

Enemmistö (53 %) on asiasta eri mieltä, eikä siirtyminen tulojen tasajakoon saa taakseen enemmistön tukea kuin vasemmistoliittoa äänestävien ryhmässä.

Radikaalista muotoilustaan huolimatta ajatus jakaa mielipiteet ja saa merkittävää jalansijaa monessa väestöryhmässä. Näihin kuuluvat muiden muassa vähemmän koulutettujen työntekijöiden ryhmät, eläkeläiset, työttömät sekä SDP:tä tai vihreitä äänestävät.

Kuitenkaan esimerkiksi alle keskituloisten ryhmään kuuluvat eivät anna ajatukselle varauksetonta tukea. Heidänkin joukossaan on yhtä paljon ajatusta vastustavia kuin sitä tukeviakin.

Lisäksi suomalaisten selvä enemmistö osoittaa tuloeroille jonkin verran ymmärrystä. Kansanäkee niiden olevan – ainakin osittain – seurausta tulosta kouluttautumisesta ja osaamisesta.

Vastaajista 68 prosenttia katsoo, että on oikein, että huippuosaajille maksetaan työstään sel-

västi parempaa palkkaa, vaikka se kasvattaisikin tuloeroja. Eri mieltä on vajaa viidennes (18 %). (Kuvio 5 seuraavalla aukeamalla.)

”Puhetta yhteiskunnan eriarvoisuudesta lietsotaan”

Kansalaisten tulonjako-käsityksillä on merkitystä, koska niillä on suora yhteys tulonjakoa koskeviin asenteisiin, toiveisiin ja vaatimuksiin.⁸ Suomalaisten tuloeromielipiteet voidaan tiivistää seuraavasti:

- tulonjako arvioidaan epätasa-arvoisemmaksi kuin mitä se todellisuudessa on
- oma asema tulonjaossa arvioidaan tyypillisesti heikommaksi kuin mitä se todellisuudessa on
- ihanteellinen tulonjako vallitsisi, jos Suomi olisi nykyistä vauraampi
- tuloeroja pidetään liian suurina ja niiden kaventamista pidetään tärkeänä

Kannat pitävät sisällään useita ristiriitoja ja jännitteitä, joiden voidaan ajatella sisältävän myös myönteisiä piirteitä. Voidaan esimerkiksi kysyä, onko siitä suurta haittaa, jos kansalaiset ovat erityisen huolissaan tuloeroista? Ovathan tasa-arvo ja eriarvoisuuden vähentäminen tärkeitä yhteiskunnallisia tavoitteita.

On kuitenkin ongelmallista, jos kansalaisten käsitykset tuloeroista ovat kovin erilaiset kuin tulonjaon todellisuus. Mielikuvat voivat herättää aihe-

TULOEROASENTEET OVAT TIUKAT

Vaikka Suomi on muiden Pohjoismaiden tapaan matalien tuloerojen maa, suomalaisia tuloerot huolestuttavat.

Suomalaisista 60 prosenttia ajattelee, että tuloerot ovat kasvaneet väestöryhmien välillä liian suuriksi. Yli puolta pienempi joukko (28 %) on asiasta toista mieltä. Tulokuvaaja (alla) kertoo, että suomalaisten huoli tuloerojen kasvusta on jatkunut suurena vuosikymmenestä toiseen.

Tämänkertaiseen tulokseen liittyy kuitenkin myös näkyvä muutos: tuloeroista huolissaan olevien määrä on laskenut noin 10 prosenttiyksiköllä aiemmasta. Huolen hienoinen hellittäminen voi liittyä siihen tosiasiaan, että tuloerojen kehitys on ollut hyvin maltillista viime parinkymmenen vuoden aikana.

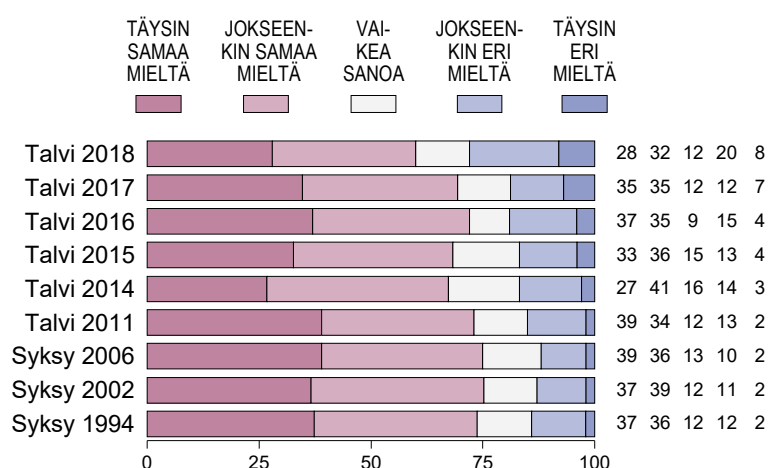
Silti asenteet tuloeroja kohtaan ovat meillä tiukat suhteessa tilastollisiin tuloeroihin, jotka eivät ole kasvaneet miesmuistiin. Gini-kertoimella⁹ mitatut tuloerot kasvoivat meillä yhtäjaksoisesti viimeksi vuosina 1994–2001. Selvä enemmistö suomalaisista on koko 2000-luvun arvioinut, että tuloerot ovat kasvaneet liian suuriksi, vaikka tuloerot eivät siis käytännössä ole kasvaneet lainkaan.

Tiukkaa asennoitumista tuloeroihin ei myöskään selitä tuloerojen taso. Kymmenen viime vuotta tuloerot ovat Suomessa pysytelleet samalla tasolla kuin muissa Pohjoismaissa. Kaikki Pohjoismaat taas ovat kansainvälisesti vertaillen matalien tuloerojen maita.

Sitä vastoin tuloeroja ja tulonjakoa koskevat asenteet ovat Suomessa olleet koko ajan muita pohjoismaita ankarammat. Suomessa vuosina 2006–2016 yli 70 prosenttia vastaajista on mittauksesta toiseen ollut samaa mieltä väittämän kanssa, jossa esitetään, että valtiovallan pitäisi ryhtyä toimiin tuloerojen vähentämiseksi.¹⁰

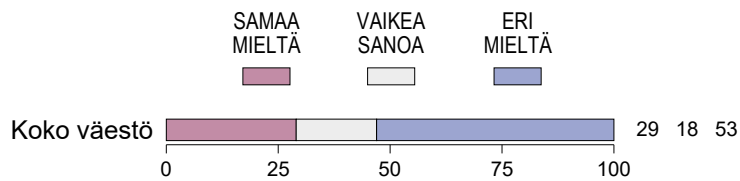
Muissa Pohjoismaissa vaateet tuloerojen vähentämisestä ovat olleet selvästi alemmalla tasolla, jos kohta myös Ruotsissa ja Norjassa enemmistö on vaatinut tuloeroihin puuttumista. Eri Pohjoismaissa asenteet ovat mittauksesta toiseen pysytelleet omilla tasoillaan, mikä vihjaa melko syvään juurtuneista kansallisista eroista tavoissa ottaa kantaa tuloeroihin.¹¹

”Tuloerot väestöryhmien välillä ovat kasvaneet maassamme liian suuriksi” (%)

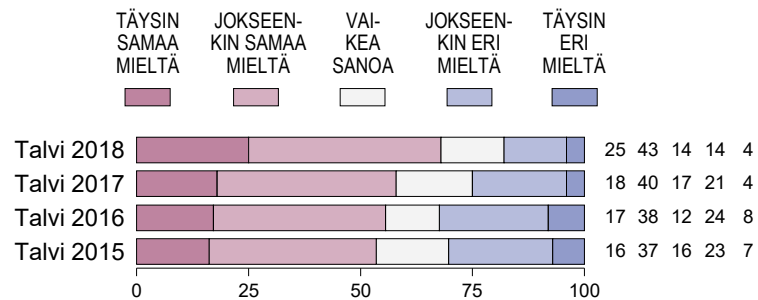

*Kysymysmuoto muuttunut. Ennen vuotta 2015 kysymys kuului: "Taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus väestöryhmien välillä on kasvanut maassamme liian suureksi". Vuoden 1994 tutkimuksessa oli lisäksi määre 'laman aikana'.

KUVIO 4 "Suomessa pitäisi päästä tilanteeseen, jossa tuloja tasattaisiin nykyistä paljon voimakkaammin ja kaikkien käytettävissä olevat tulot olisivat osapuilleen samat" (%)

KUVIO 5 "On oikein, että huippuosaajille maksetaan työstään selvästi parempaa palkkaa, vaikka se kasvattaisikin tuloeroja" (%)

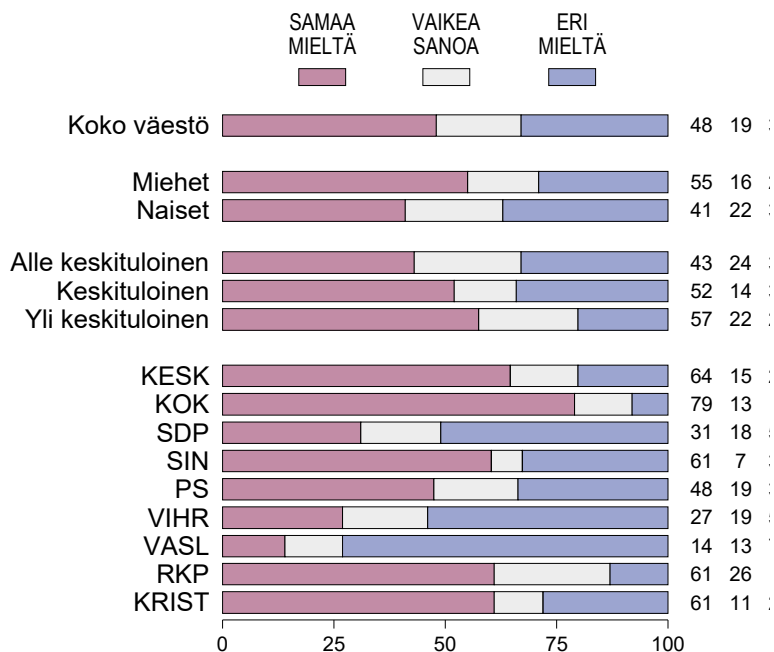
tonta huolta ja tyytymättömyyttä, joka taas voi tarjota elintilaa poliittiselle populismille.¹² Välitön seuraus tällaisesta kehityskulusta voisi olla yhteiskunnallisen keskusteluilmapiirin kiristyminen.

Lähes joka toinen (48 %) suomalainen otaksuu tällaisen kehityskulun olevan jo täydessä käynnissä ja on sitä mieltä, että tällä haavaa meillä suorastaan

lietsotaan puhetta yhteiskunnan eriarvoisuudesta. Kolmasosa on asiasta eri mieltä. (Kuvio 6.)

Mielipide-erot kärjistyvät kaikkein voimakkaimmin – esimerkiksi selvästi tuloryhmiä enemmän – juuri puolueiden kannattajaryhmien kohdalla. Esille nousee perinteinen jakolinja vasemmistoa ja porvaripuolueita äänestävien välillä.

KUVIO 6 "Nyky-Suomessa lietsotaan puhetta yhteiskunnan eriarvoistumisesta, mikä luo yhteiskuntaan tarpeettomia jakolinjoja ja jännitteitä" (%)

Vahvimmin väitteeseen jännitteitä lietsovasta eriarvoisuuskeskustelusta yhtyvät kokoomuksen kannattajat, joista 79 prosenttia allekirjoittaa sen.

Populismi voisi vaikuttaa myös politiikan sisältöihin.

Lisäksi selvä enemmistö keskustaa, sinisiä, RKP:tä ja kristillisdemokraatteja äänestävistä yhtyy kantaan. Perussuomalaisten kannattajista samoin tekee lähes joka toinen.

Eniten eri mieltä eriarvoisuuden lietsomisesta ovat vasemmistoliiton kannattajat, joista 73 prosenttia torjuu väittämän. Myös vihreitä tai SDP:tä äänestävistä hieman yli joka toinen torjuu käsityksen.

Tuloeropopulismi voisi pidemmällä aikavälillä vaikuttaa myös politiikan sisältöihin. Tämä voisi luoda jälleen uusia jännitteitä. Esimerkiksi pyrkiminen lähemmäs suomalaisten toivomaa tulojakoa (kuvio 3 sivulla 5) edellyttäisi laaja-alaisen talouden kasvun lisäksi ainakin hienoista tuloerojen kasvua.

Tässä kohtaa suomalainen asenneilmapiiri on jo valmiiksi kireä. Esimerkiksi lähes joka toinen (48 %) suomalaisista uskoo, että tuloerojen kasvu nykyisestä haittaisi talouskasvua. Vain 24 prosenttia torjuu väittämän. (Kuvio 7.)

Kansalaisten mielipiteet ovat lähes päinvastaiset kuin akateemisten taloustieteilijöiden. Kun sama kysymys esitettiin syksyllä 2017 *Suomalaisen ekonomistipaneelin* kyselyssä 50 johtavalle taloustieteilijälle, heistä 14 prosenttia oli samaa mieltä väittämän kanssa ja 55 prosenttia eri mieltä.¹³ Kansalaiset ottivat kysymykseen kantaa yhtä varmasti kuin taloustieteilijät, vaikka aihe ei ole yksinkertainen ja siitä julkisuudessa käyty keskustelu on ollut rajallista.¹⁴

Oma toimeentulo koetaan melko niukaksi

Ihanteellisen tulonjaon lisäksi kasvun tavoittelulle olisi myös arkisempia perusteita. Suomalaiset nimittäin kuvailevat toimeentuloaan melko niukaksi.

Vain 30 prosenttia suomalaista kertoo elävänsä vähintään melko mukavasti, kun kysymys koskee oman kotitalouden toimeentuloa. Yli puolet kertoo pärjäävänsä tuloillaan, kun käyttää niitä harkiten. 14 prosenttia ilmoittaa, että kotitaloudella on vaikeuksia tulla toimeen (kuvio 8 seuraavalla sivulla).

Väestöryhmittäiset erittelyt kertovat, että kaikilla koulutustasoilla enemmistö ilmoittaa parhaimmillaankin pärjäävänsä tuloillaan. Keskituloisten enemmistö pärjäälee, mutta heistä vain 5 prosenttia kertoo tulevansa erinomaisesti toimeen. Väestöryhmistä selvästi tyytyväisiä toimeentuloonsa ovat vain johtavassa asemassa olevat sekä ylempät toimihenkilöt.

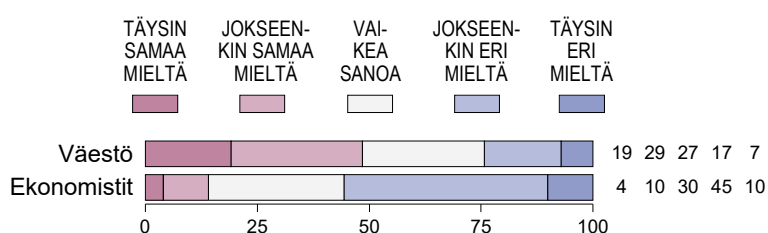
Suomalaisten toimeentulon kehitys näyttää myös polkeneen paikallaan. Vastausjakauma on käytännössä yhtäpitävä edellisen, neljätoista vuotta sitten tehdyssä kyselyssä saadun tuloksen kanssa.

Lisäksi joka toinen vastaa väittämään ”käytettävissä olevilla tuloillani on nyt vaikeampaa tulla toimeen kuin aiemmin” myöntävästi. Reilu kolmasosa (36 %) torjuu ehdotelman.

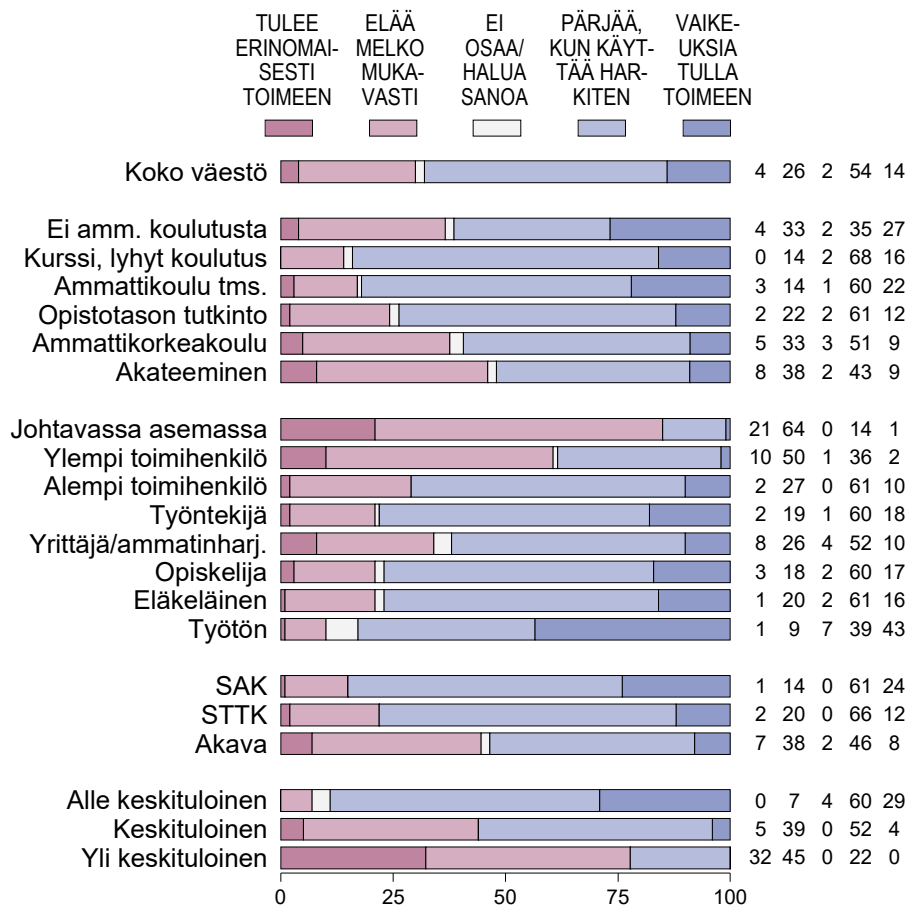
Sen lisäksi, että yhteiskunnan tulonjako arvioidaan todellista eriarvoisemmaksi, saattaa myös toimeentulon koettu niukkuus osaltaan selittää kielteisyyttä tuloeroja ja niiden kasvua kohtaan. Tuloerojen ei ainakaan haluta kasvavan siten, että pienituloisten määrä kasvaisi ja heidän toimeentulonsa heikkenisi.

Toimeentulon kehitys näyttää polkeneen paikoillaan.

KUVIO 7 ”Suomalaisten tuloerojen kasvu nykyisestä haittaisi talouskasvua” (%)

KUVIO 8 Miten luonnehtisi kotitaloutensa tuloja/nykyistä taloudellista toimeentuloa (%)

LIITE Tutkimuksessa käytetty 7-luokkainen tulojakauma

		Koko väestö	18–70-vuotiaat
Pienituloiset	alle 0,6 x mediaanitulo	682 369	459 111
Pienituloisen ja keskituloisen välillä	0,6–0,75 x mediaanitulo	715 320	403 686
Alemmat keskituloiset	yli 0,75–1,1 x mediaanitulo	1 777 509	1 119 909
Keskituloiset	yli 1,1–1,5 x mediaanitulo	1 316 540	969 595
Ylemmät keskituloiset	yli 1,5–2 x mediaanitulo	575 803	457 356
Keskituloisen ja suurituloisen välillä	yli 2–2,5 x mediaanitulo	169 738	135 828
Suurituloiset	yli 2,5 x mediaanitulo	139 820	110 438
		5 377 099	3 655 923

Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto 2016.

VIITTEET

- 1 Väestön 7-luokainen tulonjako perustuu OECD:n keskituloisuuden määritelmään (75–200 prosenttia mediaanitulosta), minkä lisäksi pienituloisuuden ylärajana on käytetty 60 ja suurituloisuuden alarajana 250 prosenttia mediaanitulosta. Todellinen jakauma on laskettu Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaistilastosta. Tulokäsittelynä laskelmissa on käytetty käytettävissä olevaa rahatuloa kulutusyksikköä kohti. Jaon tarkka määritelmä liitteessä.
- 2 Ks. Blom, Kankainen & Melin (2012), s. 9.
- 3 Ks. Niehues (2014), s. 20.
- 4 Vuoden 2009 International Social Survey Programme (ISSP) -kyselyn Suomen tuloksista raportoivat Blom, Kankainen & Melin (2012). He käsittelevät erilaisen tulonjaon yhteiskuntia koskevaa kysymystä raporttinsa sivulla 9.
- 5 Ks. Niehues (2014).
- 6 Ks. OECD (2016), Niehues (2014). Pienituloiset: tulot alle 60 % mediaanitulosta, keskituloiset: tulot 75–200 % mediaanitulosta (jaettuna kolmeen alaluokkaan), suurituloiset: tulot yli 250 % mediaanitulosta. Ks. liite 1.
- 7 Laskelmissa käytetty tulokäsitemäärittely on *ekvivalentti käytettävissä oleva rahatulo*, mikä lasketaan jakamalla kotitalouden käytettävissä oleva tulo kotitalouden *kulutussyksikköjen* määrällä (kulutussyksikköjä yhteen laskettaessa talouden suurituloisin henkilö saa arvon 1, jokin muu yli 13-vuotias arvon 0,5 ja alle 13-vuotias arvon 0,3).
- 8 Ks. Niehues (2014), Gimpelson & Treisman (2017).
- 9 Gini-kerroin on sitä suurempi, mitä epätasaisemmin tulot ovat jakautuneet. Kertoimen suurin mahdollinen arvo on yksi (tai 100 %), jolloin yksi tulonsaaja saa kaikki tulot. Pienin mahdollinen arvo on 0, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot ovat yhtä suuret.
- 10 Väittämää on kysytty Eurooppalaisessa sosiaalitutkimuksessa (European Social Survey, ESS)
- 11 Ks. Kallio, Kangas & Niemelä (2013).
- 12 Esimerkiksi Kallio, Kangas & Niemelä (2013) erittelevät muihin Pohjoismaihin vertaillen suomalaisten suhtautumista tuloeroihin ja maahanmuuttoon ja pohtivat asenteiden ja poliittisen populismin kasvun yhteyttä. Haavisto (2017) avaa EVAn arvo- ja asennetutkimuksen tuloksista tehtyä analyysiä, jonka mukaan suomalaisessa mielipideilmastossa on kasvualusta *egalitaristiselle populismille*, joka perustuu tuloerojen, markkinatalouden, globalisaation ja eliitin vastustamiselle.
- 13 <http://www.ekonomistikone.fi/kysymys-12/>
- 14 Viime vuosien keskeinen julkisessa keskustelussa käytetty lähde on ollut OECD:n loppuvuodesta 2014 julkaissut tutkimus, Cingano (2014), jonka tulokset osoittautuivat sittemmin Suomen osalta ongelmallisiksi, ks. Kauhanen (2015).

KIRJALLISUUS

- Blom, R., Kankainen, T. & Melin, H. (2012). Jakaantunut Suomi – Raportti ISSP 2009 Suomen aineistosta, Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, Tampereen yliopisto.
- Cingano, F. (2014). Trends in income inequality and its impact on economic growth, OECD Publishing.
- European Social Survey (ESS) 2006–2016 (2017). Politics, <http://www.europeansocialsurvey.org/> ja data <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/>
- Gimpelson, V. & Treisman, D. (2017). Misperceiving Inequality, NBER Working Paper No. 21174, National Bureau of Economic Research.
- Haavisto, I. (2017). "Protesti meissä kaikissa – Populismien päähaarat löytyvät suhtautumisesta maahanmuuttoon ja tuloeroihin", teoksessa Populismien siemenet – Mistä populismi tulee?, EVA Raportti, Taloustieto.
- International Social Survey Programme (ISSP) (2009). Social Inequality IV, <http://www.issp.org/menu-top/home/> ja data <http://zacat.gesis.org/webview/index.jsp?object=http://zacat.gesis.org/object/fStudy/ZA5400>
- Kallio, J., Kangas, O. & Niemelä, M. (2013). "Intohimo tasa-arvoon – Tuloero- ja maahanmuuttoasenteet erottavat suomalaiset muista pohjoismaalaisista", teoksessa Poliitiikan sekahaku – Mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita, EVA Raportti, Taloustieto Oy.
- Kauhanen, A. (2015). Tuloerot ja talouskasvu, ETLA Muistio nro 41.
- Niehues, J. (2014). Subjective Perceptions of Inequality and Redistributive Preferences: An International Comparison, IW-Trends, The German Economic Institute (IW).
- OECD (2016). The squeezed middle class in OECD and emerging countries – myth and reality, OECD Issues paper, OECD Publishing.

ILKKA HAAVISTO on Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn tutkimuspäällikkö.

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikka.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)

